

Žymus indoeuropiečių, ypač lietuvių ir kitų baltų kalbų tyrinėtojas prof. dr. J. Otremskis (Jan Szczepan Otrebski) gimė 1889 m. (XII.8) Pilicoje, Kielcų vaivadijoje (Lenkija). 1909 m. baigė Kielcų gimnaziją, 1909–1913 m. studijavo slavų filologiją Varšuvos universitete, kurį baigė „istorijos ir filologijos mokslų kandidato“ laipsniu, už savo darbą „Очерк народных белорусских говоров Виленской губернии“ gaudamas aukso medalį. Nuo 1913 m. Leipce ėmė gilinti indoeuropeistikos (pas prof. K. Brugmanną), sanskrito (pas prof. E. Windischą), slavistikos bei baltistikos (pas prof. A. Leskieną), fonetikos (pas prof. E. Sieversą) studijas; 1914 m., prasidėjus I pasauliniam karui, kaip svetimšalis, J. Otremskis Leipce buvo internuotas. 1916 m. grįžo į Lenkiją ir iki 1921 m. mokytojavo Kališe, visą atliekamą laiką skirdamas kalbos mokslui. 1920 m. Krokuvoje pas prof. J. Rozwadowską (indoeuropeistika ir slavistika) apgynė daktaro disertaciją „Przyczynki do gramatyki porównawczej języków indoeuropejskich“.

1921 m. (t. y. lygiai prieš 50 metų) J. Otremskis atvyko į Vilniaus universitetą ir čia ėmė dėstyti indoeuropeistiką ir sanskritą. Nuo 1930 m. jis – jau ordinarinis to paties universiteto profesorius, o 1934 m. išrenkamas Lenkijos mokslų akademijos nariu. Atvykęs į Vilnių, J. Otremskis uoliai ėmėsi lietuvių kalbos tyrinėjimo, nuo kurio nebesitraukė iki pat savo mirties. Didžiojo Tėvynės karo metais hitlerininkams uždarius Vilniaus universitetą, jis dirbo „Lietuvių kalbos žodyno“ redakcijoje, o 1944 m., Tarybinei armijai išvadavus Vilnių, vėl grįžo į universitetą ir čia profesoriavo iki 1945 m.

1945 m. J. Otremskis išvyko į Lenkiją ir Poznanės universitete dirbo slavų filologijos profesoriumi. J. Otremskio rūpesčiu 1947 m. Poznanės universitete buvo įkurta baltų filologijos katedra, kuriai jis vadovavo iki 1960 m. Didžiai pamilęs savo tyrinėjimų objektą – lietuvių kalbą ir pačią Lietuvą, J. Otremskis Poznanėje ilgėjosi Vilniaus, į kuri paskutiniaisiais savo gyvenimo metais buvo susirengęs galutinai grįžti kartu su savo žmona Elena Otremskiene-Samaniūte (buvusia Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros dėstytoja). Tačiau nebespėjo: 1971 m. balandžio 25 d. Poznanėje J. Otremskis mirė ir buvo palaidotas Puščikovo (Puszczykowo) miestelio (apie 20 km į pietus nuo Poznanės) kapinėse.

J. Otremskis yra didžiai nusipelnęs indoeuropeistikos ir ypač baltistikos mokslui. J. Otremskio mokslinių darbų sąrašą sudaro daugiau nei 300 bibliografinių vienetų (per 7000 spaudos puslapių), parašytų lenkų, lietuvių, rusų, vokiečių, prancūzų kalbomis. Jo straipsnius bei recenzijas yra spausdinę 12 lenkų ir 14 užsienio lingvistinių žurnalų. Daug pasidarbavo J. Otremskis, 1949–1963 m. Poznanėje redaguodamas jo paties įsteigtą tarptautinį lyginamosios ir bendrosios kalbotyros žurnalą „Lingua Posnaniensis“.

Pats didžiausias ir reikšmingiausias J. Otremskio mokslinis darbas yra jo „Gramatyka języka litewskiego“, Varšuvoje išleista trimis tomiais: I tomas (XV+394 p.) – 1958 m.

II tomas (X+416 p.) – 1965 m., III tomas (X+377 p.) – 1956 m. I tome randame platumų įvadą ir fonetiką, II-me – žodžių darybą ir III-me – morfologiją¹. Autorius buvo numatęs išleisti dar IV (sintaksė) ir V (indeksai) tomus, tačiau to padaryti nebespėjo. Šį J. Otremskio darbą, kuris yra kartu ir istorinė gramatika, reikia laikyti viena iš geriausių iki šiol turimų lietuvių kalbos gramatikų. Čia autorius rūpestingai aprašė lietuvių kalbos reiškinius, lygindamas juos su latvių, prūsų ir kitų indoeuropiečių kalbų atitikmenimis. Šiuo savo darbu J. Otremskis, be kita ko, gražiai parodė, kokią didelę reikšmę turi lietuvių ir apskritai baltų kalbotyra indoeuropiečių kalbotyrai, t. y. gražiai įgyvendino savo mintis, kurias 1963 m. Vienoje išdėstė savo pranešime „Die baltische Philologie und ihre Bedeutung für die indogermanische Sprachwissenschaft“ (pranešimas išspausdintas žurnale „Zeitschrift für vergleichende Sprachwissenschaft“, LXXI (1964), 69–88).

J. Otremskis yra autorius vieno iš tobuliausių turimų vienos lietuvių tarmės aprašų. Tai jo stambi dviejų dalių monografija „Wschodniolitewskie narzeczce twereckie“ (Kraków, 1932, 1934), kurioje kruopščiai išnagrinėta Tverėčiaus apylinkės lietuvių tarmės fonetika, gramatika ir slaviškieji skoliniai.

Didžiai vertingas yra J. Otremskio (kartu su Cz. Kudzinowskiu ir S. Kotu) mokliškai parengtas XVII a. vid. lietuvių rašto paminklo – S. Chilinskio biblijos (pagal ori-

¹ I ir III tomus, juose kai ką patikslindamas bei papildydamas, išvertė į lietuvių kalbą geriausias prof. J. Otremskio draugas prof. J. Balčikonis.

ginalą, saugomą Londone, Britų muziejuje) leidimas: „Biblia litewska Chylińskiego (Chyliński's Lithuanian Bible)“, Poznań, 1958 (LXXVIII+436 p.). Kartu su savo žmona Elena Otremskiene jis Varšuvoje išleido lietuvių tekstų rinkinius: „Teksty litewskie“, I (80 p.) – 1957, II (84 p.) – 1959.

Svarbūs yra J. Otremskio darbai iš lietuvių bei kitų baltų kalbų etimologijos, toponimikos, onomastikos. J. Otremskis sumaniai tyrinėjo jotvingių kalbos bei tautos praeitį, baltų ir slavų kalbų giminystę ir t. t. J. Otremskis mielai bendradarbiavo mūsų „Baltistijoje“.

J. Otremskio lingvistinių interesų ratas buvo labai platus – jis tyrinėjo ne vien baltų kalbas. Šis mokslininkas yra daug nuspelnęs ir slavų bei kitų indoeuropiečių kalbų, taip pat apskritai indoeuropeistikos tyrinėjimuose. Be daugybės slavistinių bei indoeuropeistinių straipsnių, čia galima paminėti, pvz., tokias stambias jo studijas: „Gramatyka historyczna języka łaćnińskiego“ (kartu su J. Safarewiczium), I. Warszawa, 1937 (XX+598 p.), „Studia indoeuropeistyczne (Indogermanische Forschungen)“, Wilno, 1939 (XIV+291), „Słowianie“, Poznań, 1947 (192 p.).

Gana pilną J. Otremskio darbų bibliografiją (sudarytą E. Otremskienės) randame 1966 m. išėjusiame žurnalo „Acta Baltico-Slavica“ (Białystok) III tome, pavadintame „Baltica in honorem Johannis Otrebski“. Tas tomas, kuriame yra ir mūsų respublikos filologų darbų, skirtas J. Otremskio 75 metų sukakčiai paminėti.

Didžiajam mokslininkui prof. Jonui Otremskiui už jo darbus visuomet pasiliks dėkinga lituanistika, baltistika, indoeuropeistika.

V. Mažiulis